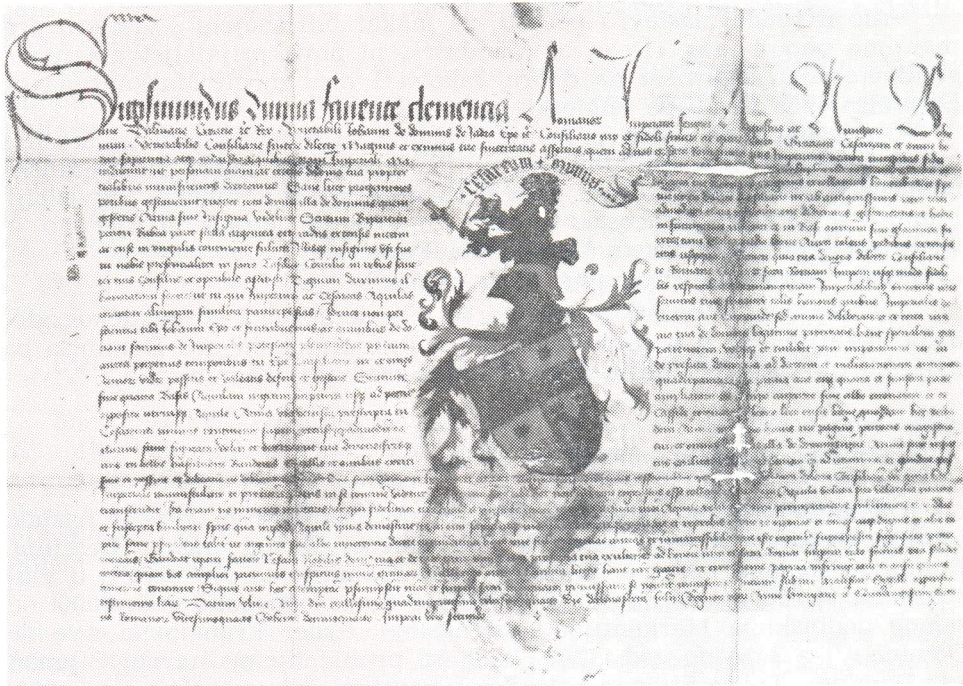

Miroslav Granić

UZ PEČATE SPLITSKOG NADBISKUPA MARKANTUNA DE DOMINISA

Original grbovnice obitelji de Dominis iz 1434.

O senjskom biskupu i kasnije splitskom nadbiskupu Markantunu de Dominisu (1560—1624) relativno se mnogo pisalo, međutim on do danas nije dobio svoju solidnu znanstvenu monografiju.¹⁾

Istraživanju i znanstveno-stručnoj obradi pečata tog istaknutog prelata dosad nije poklonjena gotovo nikakva pažnja. Tek je davne 1887.

godine engleski arhitekt T. G. Jackson donio crtež biskupskog pečata Markantuna de Dominisa koji se nalazio u posjedu rapske plemićke obitelji Nimira.²⁾ Nadbiskupski grb de Dominisa, iz novije zbirke grbova splitskih nadpastira, reproducirao je Urban Krizomali 1940. godine.³⁾

O životu i djelatnosti nadbiskupa de Dominisa prvi najviše podataka donosi D. Farlati u opsežnom djelu »Illyricum Sacrum« (1765). Po njegovim je podacima Markantun de Dominis bio šezdeset osmi po redu splitski nadbiskup. Na katedri solinskih prvaka sjedio je gotovo četrnaest godina.⁴⁾

Bio je to čovjek izvanredne darovitosti i ambicije, potpuno izgrađena i originalna ličnost osebnog karaktera ali i čovjek države par excellence! Znanstvenik, zanesenjak i utopist koji je lucidnim idejama daleko nadišao svoje doba i ovu našu sredinu, te gonjen prokletstvom svog unutrašnjeg genija i prozirnim lokalnim, provincijskim intrigama, potražio mir u dalekoj Engleskoj. Isuviše je dobro poznato kako je pokušao riješiti uskočko pitanje u okviru mletačkih interesa i time je neslavno završila senjska epizoda njegova života. U protestantskoj Engleskoj iznosi ideje o radikalnoj i revolucionarnoj reformi ustrojstva Katoličke crkve.

Ali, ni zvučni naslovi i počasti, pa makar bili spojeni s visokim primanjima poput onog »Dean of Windsor«, ni nova prijateljstva i naposljetku osobna sigurnost na dvoru Jakova I nisu mogli Markantuna de Dominisa jače vezati za englesko podneblje.

On je sin ovih naših prostora. Njegovi su korijeni duboko srasli s ovom zemljom, i u iskonima su upravo ove, jadranske, mediteranske civilizacije. Međutim, u Rimu pada u ruke crkvenoj katoličkoj inkviziciji, i umire u zatvoru Anđeoske tvrđave za vrijeme istrage, a njegovo je tijelo spaljeno na rimskom Campo dei Fiori.

Ipak vratimo se predmetu ovog napisa.

De Dominisovi pečati zanimljivi su s heraldičkog i sfragističkog gledišta. Na njima se u pečatnoj slici pojavljuje obiteljski grb Dominisa pa možemo ukratko reći nešto o plemstvu i grbovima Dominisa.

Plemstvo i grbovi obitelji de Dominis

Dominisi na Rabu pripadaju tamošnjem praplemstvu. Ime je nastalo od hipokoristika imena Dominik (Dominicus) ili od imena Deminja, Dominja, Domana.⁵⁾ Već u najranije doba spominje se ova obitelj u vlasteoskom vijeću grada Raba.⁶⁾ Rodoslovlje sastavljeno oko god. 1600. od samog nadbiskupa Markantuna nosi naslov »Arber Frangipana sive de Dominis«,⁷⁾ a seže do god. 1283. kada se prvi u njemu navodi Stjepan »de Domine«. Taj je Stjepan potvrđen u rapskim dokumentima i on 1280. priseže zakletvu.⁸⁾ Tijekom 14. stoljeća brojne članove te obitelji nalazimo zabilježene na raznim dužnostima.⁹⁾ Nalazimo ih i u najranijim popisima vlastele 1372. i 1388. godine.¹⁰⁾

Iz lokalnih okvira i anonimnosti Dominisi izlaze tek onda kada se pojedini članovi penju visoko u crkvenoj hijerarhiji. Krševan »de Domine« je kao rapski biskup 1367. poslanik na dvoru kralja Ludovika. Godine 1373. je postao trogirskim biskupom, a od 1403. je nadbiskup u Kaloči i biskup velikovaradinski.¹¹⁾

Njegov je brat Andrija (Andreolus) bio primljen 26. IV 1403. u zadarsko plemstvo sa svojim zakonitim potomcima.¹²⁾ Od tada Dominisi često nose pridjevak »de Jadra« koji se odnosi na njihovu pripadnost zadarskom plemstvu.¹³⁾

U 15. stoljeću istaknuta ličnost na dvoru cara Sigismunda je senjski biskup Ivan de Dominis. On je bio papinski legat kod cara Albrehta II, zatim je Ivan zastupao cara Sigismunda na saboru u Baselu i doprinio izboru pape Martina V. Kao nagradu dobio je od cara Sigismunda 16. VII 1434. u Ulmu povelju kojom njemu i njegovoj obitelji podjeljuje po carskoj milosti novi grb, raščetvoren, s dvoglavim orlom kao počast u prvom i četvrtom polju. U drugom i trećem polju zadržane su heraldičke oznake starog obiteljskog grba. Toga je Ivana i braću Stjepana, Damjana i Krševana (Grisigonusa) i strica mu Kristofora sina pok. Stjepana, i njihove zakonite potomke za uvijek (in perpetuum) car Sigismund poveljom od 26. VIII 1437. izdanom u Pragu, podignuo na čast palatinskih grofova (Sacri Lateranensis Palatii Comites) s pravom da nezakonitu djecu velikaša i djecu rođenu iz rodoskrvnuća proglašavaju zakonitom i stavljaju pod očinsku vlast; te da pored ostalog imenuju bilježnike, redovite suce i delegate.¹⁴⁾

Već se u grbovnici iz 1434. opisuje stari grb Dominisa.¹⁵⁾ Štit je horizontalno podijeljen. U gornjem polju na crveno ističe se jedna osmerokraka srebrna zvijezda, a donje je polje štita zlatno. Taj je grb identičan grbu krčkih knezova kasnije zvanih Frankopana.¹⁶⁾ Ako je vjerovati podacima Markautunova rodoslavlja, rapskih bi Dominisi po tome bili grana krčkih knezova.¹⁷⁾

Novopodijeljeni grb poznat je i reproduciran više puta u literaturi¹⁸⁾ pa ga nije potrebno detaljnije opisivati, a nalazi se i na našim pečatima.

Biskupski pečat Markantuna de Dominisa (1600—1602)

Markantun de Dominis je god. 1596. na upravi senjske i modruške biskupije, kao administrator, naslijedio svog strica biskupa Antuna koji je te godine poginuo pod Klisom.¹⁹⁾ Tek je 1600. godine Markantun imenovan senjskim biskupom od cara Rudolfa II što je i papa Klement VIII potvrdio. U Senju ostaje Markantun sve do potkraj 1602. kada postaje splitski nadbiskup.²⁰⁾

Dominisov biskupski pečat poznat je po već spomenutom crtežu T. G. Jacksona, a otisnut je u crvenom vosku u prilogu jednog pisma s kraja prošlog stoljeća koje se nalazi u Biblioteci Arheološkog muzeja u Splitu.²¹⁾

Jackson je originalni pečatnjak našao na Rabu u posjedu obitelji Nimira. Godine 1892. Ante Nimira je ponudio don Frani Buliću na otkup spomenuti pečatnjak koji je pogledao savjetnik Josip Alačević i vjerojatno Nimiri sugerirao traženu cijenu od 150 forinti. Na to pismo Nimira nije dobio odgovora i u drugom je pismu od 7. XII 1892. poslao otisak pečata u vosku. Iz trećeg pisma doznajemo da je don Frane Bulić ipak odgovorio Nimiri u Zadru, a ovaj je o tome izvijestio brata na Rabu i on je pristao na nižu cijenu. Nimira u pismu moli Bulića »zadnju cijenu«, a u slučaju da ne dođe do otkupa neka mu javi »na koga da se obrati i koju cijenu

da pita«. Ne znamo zašto Bulić pečatnjak nije otkupio, a njegova dalja sudbina nije nam poznata. Možda se još i danas nalazi kod potomaka Nimire u Trstu.

Po Nimirinu opisu »pečatnjak je od ocala, teži 920 grama, a visok je 11 centimetara«. Prema otisku u vosku promjera je 4,6 cm.

Otisnuti pečat je kružnog oblika. Vanjski rub pečata odijeljen je dvjema tankim linijama s nizom krupnih bisera koje tvore pečatni vijenac s natpisom koji zatvara još jedan niz sitnijih bisera između tankih linija. Time je vijenac s natpisom potpuno odijeljen od središnje pečatne slike.

Legenda u abrevijaciji čita se odozgor prema dolje i počinje simboličkom invokacijom — znakom križa: »+M(ARCUS, u sigli). A(NTONIUS, u sigli). DE (E inserta). DOMINIS. CO(MES, per suspensionem). PA (LATINUS, per suspensionem). EP(ISCOPUS, per suspensionem). SEG (NIENSIS, per suspensionem). ET.ADM(INISTRATOR, per suspensionem). MOD(RUSIENSIS, per suspensionem).«. Dakle, ona je na pečatu izvorno ovako predočena: »+M.A.D.DOMINIS.CO.PA.EP.SEG.ET.ADM.MOD.«.

Znak distinkcije su točke, umetnute između riječi u visini sredine visine slova, a čitav je natpis ispisan u formi majuskulne kapitale.

U središnjem pečatnom polju smješten je de Dominisov biskupski grb. Naime on je kao biskup isticao i upotrebljavao obiteljsku armu ukrašenu znakovima biskupskog dostojanstva.

Ovalni štit grba počiva na kartuši i četverostruko je razdijeljen ili kvadriran. U prvom i četvrtom polju dvoglavi i okrunjeni orao prikazan je do prsiju, a u drugom i trećem polju ukomponirane su u grb heraldičke oznake starog grba: šesterokraka zvijezda u gornjem dijelu vodoravno podijeljenog polja.

Čitav grb (štit) počiva na dekorativnoj kartuši koju s donje strane poput heraldičkih čuvara grba uokviruju dvije sirene. Nad štitom je istaknuta otvorena biskupska mitra (mitra pretiosa) koja djelomično, vrhom, zalazi u pečatni vijenac, s trakom sa svake strane na kojoj su uočljivi križići. Pod trakama, odnosno mitrom, sa strane izlaze dva biskupska štapa, pastoral, simboli dviju biskupija kojima Markantun de Dominis upravlja.

Zahvaljujući veoma preciznom Jacksonovu crtežu možemo zaključiti da je koncepcija i modelacija pečatne slike izvedena u plitkom reljefu s izvanrednim smislom za isticanje detalja koji imaju ranobarokne osobitosti, u prvom redu sirene i dekorativna kartuša, te odaju ruku vještog majstora, gravera, pa možemo pretpostaviti da je pečatnik izrađen izvan naših radionica.

Nadbiskupski pečat Markantuna de Dominisa (1602—1616)

Splitskim nadbiskupom i primasom Hrvatske i Dalmacije imenovan je biskup de Dominis 16. XI 1602. godine. Na toj se časti nalazio skoro punih četrnaest godina, kada se 1616. sam povukao i za svog nasljednika preporučio nećaka Sforzu Ponzonija.²²⁾

Među spisima obitelji Nimira nalazi se pismo Markantuna de Dominisa, tada već splitskog nadbiskupa, datirano s 12. III 1609. godine.

Crtež biskupskog pečata Markantuna de Dominisa (T. G. Jackson, 1887)

Snimak nadbiskupskog pečata Markantuna de Dominisa iz 1609.

U njemu taj prelat sebe naziva »Comes Palatinus Sacrae Theologiae Doctor Miseratione Diuina Archiepiscopus Spalatensis alias Salonitanus, Dalmatiae et totius Croatiae Primas etc«. Pismo je uputio Nikoli de Dominisu, rapskom i zadarskom plemiću, pitomcu »Collegii Germanici de Alma Vrbe« i zapečatio ga svojim pečatom.²³⁾

Na voštanu podlogu naliven je vruć vosak, zatim prekriven vlažnim papirom i onda je preko njega utisnut pečat (sigillum impressum).

Pečat je ovalnog oblika, veličine 3×2,6 cm. Vijenac od dvije tanke linije ispunjen nizom bisera uokviruje pečatnu sliku. Natpis je postavljen u polje pečata i teče rubom vijenca i u abrevijaciji glasi ovako: »M(ARCUS, u sigli). ANT(ONIUS, per suspensionem): DE.DOMINIS.CO(MES, per suspensionem). PAL(ATINUS, per suspensionem). ARCHIEP(ISCOPUS, per suspensionem). SPALATEN(SIS, per suspensionem)«. U izvornom obliku je napisano: »M. ANT: DE. DOMINIS. CO. PAL. ARCHIEP. SPALATEN«. Oblik slova je klasična majuskula po uzoru na kapitalu. Znak distinkcije su točke. Iza sigle M(arcus) točka je pri samom dnu, iza ANT(onius) su dvije točke, zatim nakon plemićkog pridjevka DE jedna u visini sredine visine slova, zatim na isti način iza sljedeće riječi (Dominis) te do kraja čitavog natpisa znak distinkcije stavljen je pri dnu kao u prvom slučaju. Zadnja riječ, pridjev Spalatensis je kraćen *per suspensionem*, ali bez točke na kraju. Dakle očigledna nedosljednost u načinu kraćenja.

U središtu pečata prikazan je grb nadbiskupa Markantuna nadvišen niskim biskupskim šešišom široka oboda s kojeg vise vrpce sa svake

strane kartuše i završavaju s kitama (fiocchi).²⁴) Iza kartuše izdiže se po sredini dvogredni križ znak nadbiskupskog dostojanstva i duhovne vlasti.

Diskretna, klasično izvedena barokna kartuša na kojoj počiva štit, određena je potpuno heraldičkom efektu tj. grbu koji se nameće veličinom unutar čitave kompozicije i na neki način ukazuje da je njegov vlasnik, splitski nadbiskup, Markantun de Dominis po rodu i vladarevoj milosti comes palatinus — palatinski grof!

Sam štit ima poluokrugli u heraldici klasični oblik i pravilno je raščetvoren. U prvom i četvrtom polju dvoglavi okrunjeni orao, prikazan do prsiju, aludira na carsku milost. Drugo i treće polje vodoravno je razdijeljeno, a u gornjoj polovici te diobe reljefno se ističe osmerokraka zvijezda.

Grb je kvalitetno modeliran s istančanim osjećajem za isticanje i najsitnijih detalja, primjerice orlova. Različitost bojâ donje diobe u drugom i trećem polju štita dočarana je jednostavnim reljefnim naglašavanjem prostora.

Pečat je sačuvan u relativno dobrom stanju što olakšava njegovu analizu i slikovni prikaz.

Sfragistička zapažanja o pečatima

Stariji, biskupski pečat Markantuna de Dominisa, opisan je po novijem otisku u crvenom vosku i pouzdanom vjernom crtežu T.G. Jacksona iz 1887. godine. Markantunov nadbiskupski pečat originalno se nalazi otisnut (s. impressum) na pismu od 12. III 1609. godine.

Pečati su različitog oblika i veličine. Prvi je okrugao (kružni), a drugi ovalan. Veličinom bi spadali u kategoriju srednjih pečata (sigillia mediocra), a po namjeni su jednostrani.

Pečatna slika obaju pečata po svojem sadržaju i simbolima veoma je zanimljiva. Po tipu de Dominisovi pečati pripadaju tzv. grbovnim pečatima i nose de Dominisov obiteljski grb ukrašen biskupskim simbolima. Na prvom pečatu mitrom i biskupskim pastoralima. Na drugom, nadbiskupskom pečatu, dostojanstvo se ističe dvogrednim križem i prelatskim šeširovom široka oboda s gajtanom i kitama.

Legenda je u abrevijaciji na oba pečata pisana majuskulom klasičnog tipa. Skraćenice su zastupljene u dva oblika: sigle i *per suspensionem*. Na prvom pečatu imamo i pojavu »umetnutih slova« u pridjevku »de« (littere insertae). Od znakova distinkcije najviše je u uporabi točka (.), dvije točke (:), a križić (+) na prvom pečatu ima funkciju simboličke invokacije (invocatio simbolica).

Zaključak

Cilj ovoga rada bio je da se temeljnom sfragističkom analizom obrade pečati nadbiskupa Markantuna de Dominisa uz nekoliko neophodnih biografskih podataka vezanih za njihova vlasnika.

U dosadašnjoj literaturi ti pečati nisu bili obrađeni već je samo objavljen crtež biskupskog pečata Markantuna de Dominisa bez ikakvog komentara. To je i prvi pečat što ga je on upotrebljavao kao senjski biskup i modruški administrator od 1600. do 1602. godine. U pečatu se nalazi njegov obiteljski grb što ga je poveljom od 16. VII 1434. Dominisima podijelio car Sigismund Luksemburgovac. I na drugom pečatu iz 1609. g. Markantun kao splitski nadbiskup i primas ističe obiteljsku armu. Ime vlasnika kao i pripadajući naslovi istaknuti su u legendi. Vrsan kvalitet modelacije samih matica, pečatnjaka odaje ruku dobrog majstora pa možemo pretpostaviti da su izrađeni izvan naših radionica.

Nadamo se da će ovaj skromni prilog potaći nova istraživanja i obradu drugih do sada nepoznatih splitskih pečata kojima se u okviru kulturne baštine posvećivala mala, gotovo nikakva pažnja.

BILJEŠKE

- 1) O Dominisovu životu i radu mnogo se pisalo. Da ne opterećujem rad mnogim bilješkama upućujem na Zbornik radova o Marku Antunu Dominisu i znanstvenoj prošlosti otoka Raba, Zagreb 1976. Za njegov život i rad, osim spomenutog Zbornika, usp. i ova važnija djela: Š. Ljubić, Prilozi za životopis Markantuna de Dominisa Rabljanina, spljetskog nadbiskupa, Starine JAZU, knj. II, Zagreb 1870, str. 1—260; Isti, O Markantunu Dominisu Rabljaninu, Rad JAZU, knj. X, Zagreb 1870, str. 1—159; S. Antoljak, Arhivske zabilješke i marginalije o Markantunu de Dominisu, Radovi Centra JAZU u Zadru, sv. XXII—XXIII, Zadar 1976, str. 49—62; Ž. Dadić, Povijest egzaktnih znanosti u Hrvata, 1. knjiga, Zagreb 1982, str. 130—145. Dadić donosi na str. 130, bilj. 310 izabranu bibliografiju.
- 2) T.G. Jackson, Dalmatia, The Quarnero and Istria with Cettigne in Montenegro and the Island of Grado, vol. III, Oxford 1887, str. 209—210.
- 3) U. Krizomali, Grbovi splitskih nadbiskupa, List biskupije splitsko-makarske, LXII/1940, br. 11—12, Split, str. 101—102.
- 4) D. Farlati, Illyricum Sacrum, III, Mleci 1765, str. 481—499. G. Novak, Povijest Splita, knjiga druga, Zagreb 1961, str. 338—347.
- 5) K. Jireček, Romani u gradovima Dalmacije tokom srednjeg veka, Zbornik Konstantina Jirečeka, II, Posebna izdanja SANU, Beograd 1962, str. 162, 277.
- 6) V.A. Duišin, Zbornik plemstva u Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji, Bosni-Hercegovini, Dubrovniku, Kotoru i Vojvodini, I, Zagreb 1938, str. 188. Godine 1166. među rapskim plemićima poslanicima kod mletačkog dužda spominje se i Diminja (Dimigna). Š. Ljubić, Listine o odnošajih Južnoga plemstva i Mletačke Republike I, MSHSM, Zagreb 1868, str. 8.
- 7) Š. Ljubić, O Markantunu Dominisu, str. 2, bilj. 3.
- 8) Naučna biblioteka u Zadru (dalje NBZd), ms. 504, Documenti della Santuarina di Arbe 1018—1292, c. 81.
- 9) Š. Ljubić, Listine I, str. 319, 320; Listine II, str. 390, 393. T. Smičiklas, Codex Diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, vol. X, Zagreb 1912, str. 144.
- 10) T. Smičiklas, Cod. Dipl., XIV, Zagreb 1916, str. 419.
- 11) T. Smičiklas, Cod. Dipl., XIII, Zagreb 1915, str. 288—289. A. Theiner, Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium historiam illustrantia, Tomus primus, Rim 1863, str. 247; D. Farlati, Ill. Sacr., V, str. 247, 248; Isto, vol. IV (1769), str. 392; V. de Celio-Cega, La chiesa di Traù, Split 1855, str. 40; Duišin, Zbornik plemstva I, str. 188—189.
- 12) NBZd, ms. 461/1, G. Ferrante, Regesti dell'Archivio notarile di Zara, busta I, N. 5, not. Iohannes Baldinocti de Casulis, sub data.

- 13) NBZd, ms. 951, Documenti della famiglia Dominis di Arbe, c. 5r-v, 8v, 9r. U notarskim se spisima Dominisi tituliraju kao zadarski plemići. Ivan de Dominis 21. II 1474. »ciuis Hyadrensis et Arbensis«, zatim 22. I 1488. »nobilis Jadrensis et Arbensis« (usp. Spise rapskog bilježnika Tome de Stantiis 1448—1491, kut. 2, fol. 627v, 281r, u Historijskom arhivu u Zadru). U Zadru 16. X 1500. pod zakletvom svjedoče o plemstvu obitelji de Galleis Ivan de Dominis pok. Damjana i drugi Ivan de Dominis pok. Kristofora koji su »ambo comites palatini« i »nobiles Arbenses et Iadrenses« o tome v. G. Praga, Bernardino Galleli da Zara vicario generale di Cracovia, Archivio Storico per la Dalmazia, Anno XV. vol. XXVII, fasc. 166, Rim 1940, str. 322. I kada Sigismund adresira u inskripciji grbovnice »Venerabili Johanni de Dominis de Jadra Episcopo et Consiliario Nostro« to ne znači da je Ivan zadarski biskup jer on to nikada nije ni bio I naposljetku u to doba Zadar ima nadbiskupa! Zbrku je napravio i J. Buffalis kada je, u falsificiranom stablu bračkih Dominisa, Ivana proglasio zadarskim biskupom. Isto i Heyer (Der Adel von Dalmatien, Nürnberg 1873, str. 40) Ivana oslovljava zadarskim biskupom i čak pogrešno donosi datum grbovnice. I u najnovijem radu o rapskom notarijatu I. Pederina (Fond rapskih knezova i bilježnika, Vjesnik Historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu, sv. XXV, Pazin—Rijeka 1982, str. 26) čitamo da je car Sigismund »imenovao senjskog pa zadarskog biskupa Ivana Dominisa palatinskim grofom«! To je nonsens, očigledna pogreška koju svi prepisuju, a nitko ne ispravlja. Plemićki pridjevak »de Jadra« u to je doba i te kako mnogo značio i Sigismund je u svojim planovima još uvijek računao na Zadar.
- 14) Original Sigismundove grbovnice izdane u Ulmu 16. VII 1434. (a ne 15. VII!) nalazi se u Zagrebu, u Arhivu Hrvatske, Obiteljski spisi, sign. 0—12, Spisi obitelji Dominis, dok. br. 1. Postoje i brojni iskrivljeni prijepisi iste; Povelja pak od 26. VIII 1437. nije sačuvana u originalu već u brojnim prijepisima. Ovdje skrećem pozornost na jedan prijepis u spisima zadarskog bilježnika Johanna a Morea u Hist. arhivu u Zadru (busta unica, 6, Istrumenti 1563—1570, fol. 28r—30r).
- 15) Po Duišinu (Zbornik plemstva, ad 189) najstariji heraldički znak Dominisa bio bi ljiljan (fleur de lis). Međutim to nije dokazano.
- 16) I. Bojničić, Der Adel von Kroatien und Slavonien, J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch, Nürnberg 1899, str. 48, Taf. 35.
- 17) B. Zmajić, Grbovi Krčkih knezova, kasnijih Frankopana, Krčki zbornik 1, Krk 1970, str. 256.
- 18) Friedrich Heyer von Rosenfeld, nav. dj., Taf. 28; Duišin, nav. dj., ad str. 189; F.A. Galvani, Il Re d'Armi di Sebenico I, Mleci 1884, tav. VII.
- 19) G. Novak, Povijest Splita, knjiga II, str. 105.
- 20) D. Farlati, Ill. Sacr., III, str. 482; Isto, vol. IV, str. 137—138.
- 21) Arhiv Arheološkog muzeja u Splitu, Spisi bez broja, god. 1892, 1893. Zahvaljujem kolegi A. Duplanciću koji me upozorio na spomenutu prepisku Nimira—Bulić i stavio na raspolaganje.
- 22) D. Farlati, Ill. Sacr., III, str. 495—497, 500, 501; G. Novak, nav. dj., str. 343.
- 23) Historijski arhiv Zadar, Obiteljski spisi, Documenti che appartenevano alla Famiglia Nimira d'Arbe, svež. II, dok. br. 11,1/2.
- 24) Boja pojedinih prelatskih šešira kao i točan broj kita za svaki stupanj (biskup, nadbiskup, kardinal) utvrđena je u crkvenoj heraldici 1833. godine. Usp. B. Zmajić, Grbovi zagrebačkih biskupa i nadbiskupa, Kulturno poviestni zbornik Zagrebačke nadbiskupije, Zagreb 1944, str. 472.